Rabobank

De KoopstromenMonitor

Consumentenbestedingen gemeente Aa en Hunze

Samengesteld in opdracht van
Gemeente Aa en Hunze
Ondernemersvereniging Gieten
Ondernemersvereniging ANNO
Ondernemersvereniging Rolde
Rabobank Noord-Drenthe
Zakenkring Noord & Oost Drenthe

De Rabobank KoopstromenMonitor

Met een belang van 11 procent in de totale Nederlandse werkgelegenheid is de detailhandel van grote economische betekenis. De sector heeft het momenteel niet gemakkelijk, onder meer vanwege een laag consumentenvertrouwen. De consument wordt geconfronteerd met een dalende koopkracht en is onzeker over zijn toekomstige inkomen.

De detailhandel is bij uitstek een sector met een sterk lokaal gezicht. De sector is medevormgever van stedelijke gebieden. Het profiel en de aantrekkingskracht van dorpen en steden worden dan ook in belangrijke mate door de detailhandel bepaald. Florerende winkelvoorzieningen zijn een positieve factor voor de leefbaarheid en de kwaliteit van de omgeving. Anderzijds zijn er gebieden waar sprake is van een neerwaartse spiraal als gevolg van overaanbod en leegstand.

Voor een sector die zo sterk op consumenten is gericht, is kennis over consumentengedrag van groot belang. Wat beweegt de consument, waar geeft hij zijn geld uit en is hij voor het ene product bereid om verder te reizen dan voor het andere? Voor ondernemers is die informatie essentieel, maar niet altijd gemakkelijk en tamelijk duur te verzamelen. De KoopstromenMonitor biedt een integraal beeld van de bestedingspatronen van Nederlandse consumenten, tot op het niveau van individuele kernen en branches, en maakt deze gegevens breed toegankelijk, voor ondernemers en voor beleidsmakers.

Deze publicatie biedt inzicht in het ruimtelijk koopgedrag in gemeente Aa en Hunze, waarbij de koopstromen van en naar de gemeente worden geanalyseerd. Ook zoomt deze KoopstromenMonitor in op de bestedingspatronen in de kernen Annen, Gieten en Rolde.

Toelichting methodiek

Koopstromen brengen in beeld waar consumenten hun aankopen doen. Vooral in de detailhandel wordt veel gebruik gemaakt van koopstromen om het draagvlak van winkelvoorzieningen te onderzoeken. Koopstromen werden tot nu toe geschat aan de hand van enquêtes onder een steekproef van consumenten. Voor de KoopstromenMonitor vormen de gemeten pintransacties van Rabobank-klanten[1] de basis. Deze geven voor de gevestigde detailhandel de belangrijkste informatie over het ruimtelijk koopgedrag van consumenten. Naast de pintransacties kijken we ook naar de incassotransacties, waarmee consumenten een omvangrijk deel van de aankopen van vooral duurzame goederen betalen. Tevens maken we op basis van metingen van geldopnames bij geldautomaten en afstortingen van contant geld door bedrijven een schatting van de chartale koopstromen[2].

De belangrijkste bron van de KoopstromenMonitor is een database met tientallen miljoenen feitelijke transacties van Rabobank-klanten (consumenten) naar Rabobank-klanten (detailhandel). Omdat de klantenkring van de Rabobank breed is vertegenwoordigd onder alle lagen van de bevolking en in alle delen van Nederland, is sturen op representativiteit en dekking niet nodig. Om toch eventueel optredende vertekening ten opzichte van de Nederlandse populatie huishoudens en bedrijven tegen te gaan, zijn de uitkomsten gecorrigeerd aan de hand van aanvullende databronnen, zoals het handelsregister van de KvK, de statistiek besteedbaar inkomen van Nederlandse huishoudens en de productiestatistieken van het CBS.

Enkele voordelen van deze methode op een rij:

- De onderliggende brondata zijn hard. Het betreffen immers feitelijke aankopen en bestedingsbedragen. Miljoenen pintransacties liggen hieraan ten grondslag.
- De meting betreft een periode van een heel kalenderjaar en kent dus geen seizoensinvloeden.
- Koopstromen worden gemeten vanuit de branche waartoe de winkel behoort en niet vanuit artikelgroepen.
- De meting gebeurt voor heel Nederland waardoor eenvoudig regionale vergelijkingen kunnen worden gemaakt.

Benadering vanuit twee invalshoeken:

Vanuit de consument: waar besteedt hij zijn geld? We spreken van:

- Koopkrachtbinding: het deel van de totale bestedingen dat de consument in zijn woongemeente besteedt.
- Koopkrachtafvloeiing: het deel van de totale bestedingen dat de consument buiten zijn woongemeente besteedt.

Vanuit de detailhandel: waar komen de bestedingen vandaan? We spreken van:

- Eigen koopkracht: het deel van de totale ontvangen bestedingen afkomstig van consumenten uit de eigen gemeente.
- Koopkrachttoevloeiing: het deel van de totale ontvangen bestedingen afkomstig van consumenten van buiten de eigen gemeente.

[1] Privacy is hierbij gegarandeerd. Onder geen enkele voorwaarde zijn individuele klantgegevens herkenbaar of herleidbaar.

[2] Online bestedingen komen niet aan de orde omdat de KoopstromenMonitor zich richt op de fysieke detailhandel en niet op webwinkels.

Detailhandel in Aa en Hunze

De detailhandel in Aa en Hunze telt in totaal bijna 26.000 vierkante meter winkelvloeroppervlak (wvo). Ongeveer een derde van het wvo is in gebruik door de dagelijkse sector (levensmiddelen en persoonlijke verzorging). Deze cijfers – en een aantal andere kengetallen van de detailhandel in Aa en Hunze – staan weergegeven in tabel 1 en worden vergeleken met andere gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse[3]. Hieruit blijkt dat de branchering van de detailhandel in Aa en Hunze afwijkt van andere niet stedelijke gemeenten. Ook de schaalgrootte van de winkelvoorzieningen wijkt af van het gemiddelde. Winkels in Aa en Hunze zijn gemiddeld kleiner. Als we het totale wvo afzetten tegen de bevolkingsomvang van Aa en Hunze, blijkt dat de gemeente een relatief klein winkelapparaat heeft. Vooral de branches 'mode' en 'vrije tijd' zijn naar verhouding klein. De dagelijkse sector is juist iets oververtegenwoordigd.

Tabel 1: Kengetallen detailhandel Aa en Hunze en referentie stedelijkheid

	Detailhandel	Dagelijks	In en om het huis	Mode	Vrije tijd
	WVO en aantal winkels				
Aa en Hunze	25.741	8.789	13.127	3.530	295
	121	46	49	24	2
	Gemiddeld WVO per winkel				
Aa en Hunze	213	191	268	147	148
Niet stedelijk	260	193	423	155	156
	Branchering naar WVO				
Aa en Hunze		34%	51%	14%	1%
Niet stedelijk		22%	56%	14%	4%
	WVO per 1.000 inwoners				
Aa en Hunze	1.007	344	514	138	12
Niet stedelijk	1.464	324	813	210	65

Bron: Locatus, 2010 (bewerking Rabobank)

In hoeverre dit winkelaanbod toereikend is voor de vraag is afhankelijk van het koopgedrag van de inwoners van Aa en Hunze en de omliggende gemeenten. Dit ruimtelijke kooppatroon wordt in het vervolg van deze rapportage uitgewerkt.

Waar koopt de consument?

De mate waarin de inwoners van een gemeente hun bestedingen in de eigen gemeente doen, wordt uitgedrukt in koopkrachtbinding. De koopkrachtbinding neemt over het algemeen toe naarmate een gemeente meer stedelijk is. De koopkrachtbinding in Aa en Hunze is met 53 procent hoger dan gemiddeld in niet stedelijke gemeenten (zie figuur 1). Dit geldt alleen niet voor de branchegroep 'mode', wat wordt verklaard door het relatief lage aanbod[4]. Dit houdt in dat voor aankopen in die branche relatief veel bestedingen afvloeien naar andere gemeenten.

[3] In de bijlage wordt het begrip 'stedelijkheid' nader toegelicht.

[4] Door het lage aantal winkels in de branche 'vrije tijd' is het niet mogelijk om hier betrouwbare uitspraken over te doen.

Figuur 1: Koopkrachtbinding aan eigen gemeente per branchegroep

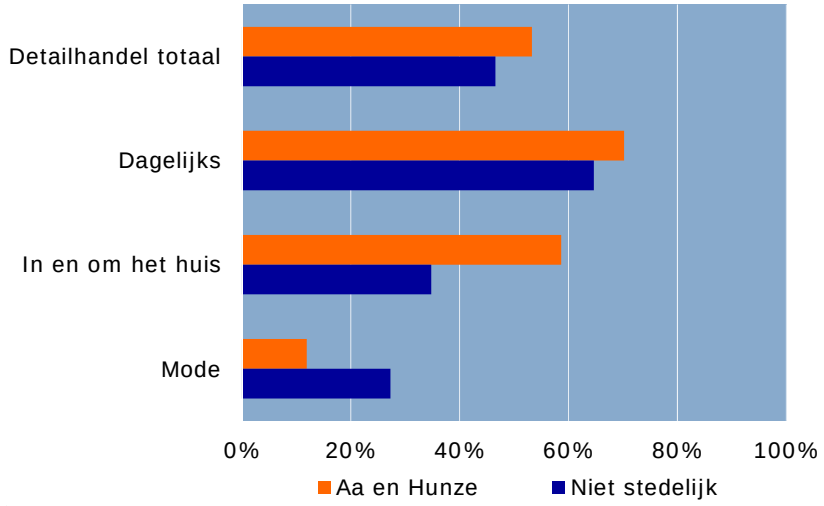

Bron: Rabobank, 2009

De bestedingen die niet in de eigen gemeente worden gedaan, vloeien af naar omliggende gemeenten[5]. Onderstaande figuur laat zien binnen welke straal (in kilometers afstand) de bestedingen vanuit Aa en Hunze in de verschillende branchegroepen terechtkomen[6]. Hieruit blijkt dat niet alleen de direct aangrenzende gemeenten profiteren van de bestedingen van de inwoners van Aa en Hunze. Vooral voor aankopen in de branchegroep 'in en om het huis' is een substantieel deel van de consumenten bereid een grotere afstand af te leggen.

Figuur 2: Koopkrachtafvloeiing per branchegroep

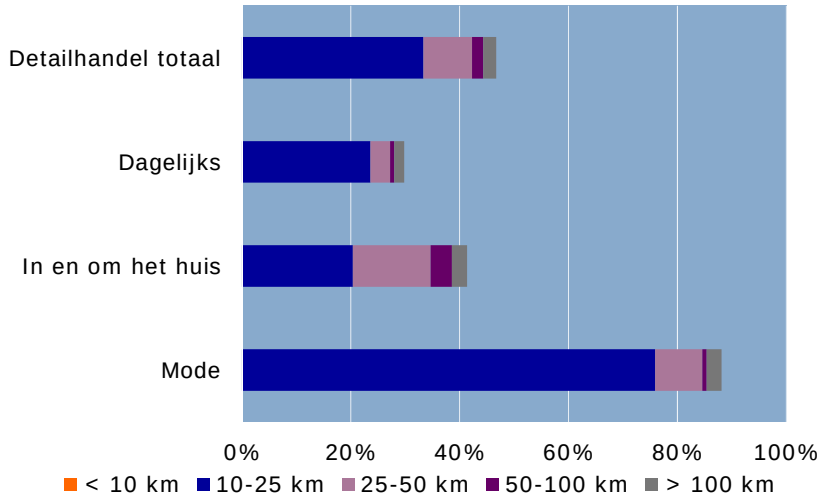

Bron: Rabobank, 2009

[5] Koopkrachtbinding en –afvloeiing tellen op tot 100%.

[6] Door de grote omvang van Aa en Hunze worden bestedingen buiten de gemeente altijd verder dan 10 kilometer van het geografisch centrum van de gemeente gedaan.

Kaart 1 geeft weer waar de bestedingen van de inwoners van Aa en Hunze terechtkomen. Daarvan komt 53 procent terecht in Aa en Hunze zelf (koopkrachtbinding). Wat betreft koopkrachtafvloeiing is Assen verreweg de belangrijkste bestemming, waar 15 procent van de totale bestedingen terechtkomt. Naast Assen zijn ook Stadskanaal, Borger-Odoorn, Groningen en Tynaarlo noemenswaardig. Zij ontvangen elk 5 procent, op Tynaarlo na (4 procent), van de bestedingen van consumenten uit Aa en Hunze.

Kaart 1: Richting van de consumentenbestedingen

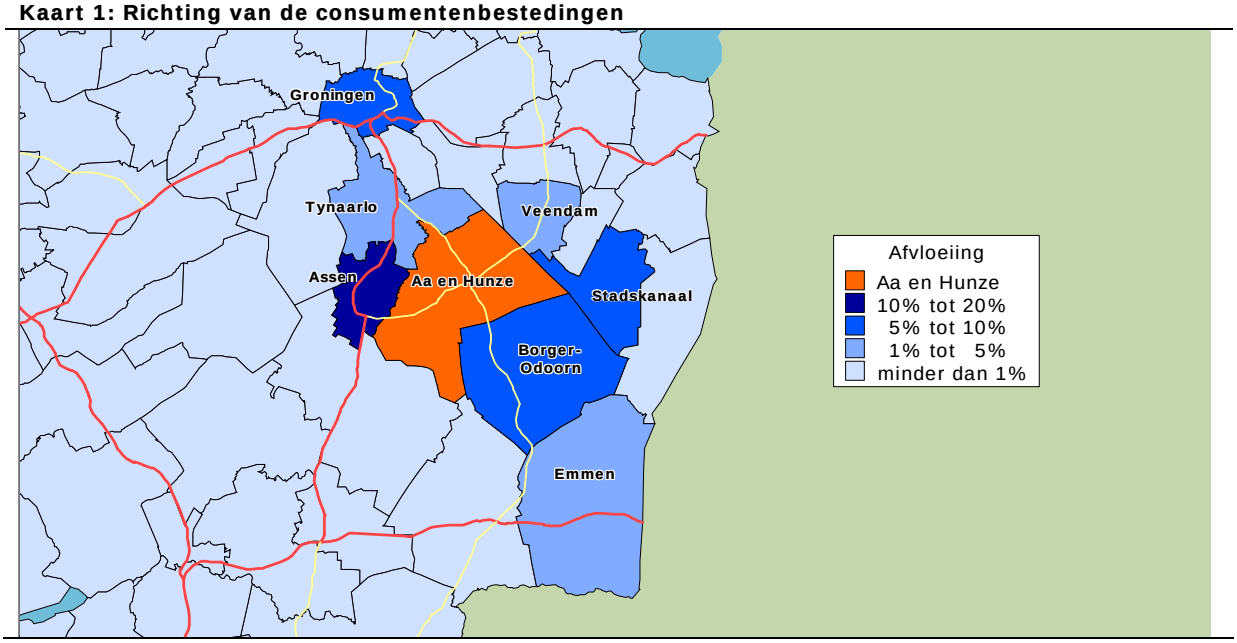

Bron: Rabobank, 2009

Waar komen de bestedingen vandaan?

Figuur 3 laat zien welk deel van de bestedingen bij de detailhandel in Aa en Hunze afkomstig is van consumenten van buiten de eigen gemeente (toevloeiing). De overige bestedingen zijn afkomstig van de inwoners van Aa en Hunze zelf (eigen koopkracht). Het belang van koopkrachttoevloeiing voor de totale detailhandel ligt lager dan gemiddeld in niet stedelijke gemeenten. Voor de drie branches geldt dat alleen de dagelijkse sector een bovengemiddelde aantrekkingskracht heeft op consumenten buiten de gemeente. Dit sluit aan op de constatering dat het winkeloppervlak van deze branche naar inwonersaantal hoger is dan gemiddeld (tabel 1).

Figuur 3: Koopkrachttoevloeiing per branchegroep

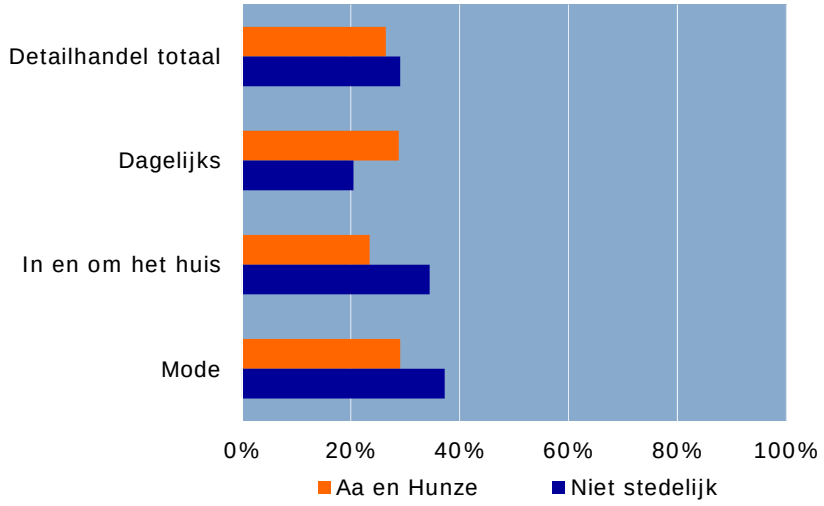

Bron: Rabobank, 2009

De koopkrachttoevloeiing in Aa en Hunze is voor een belangrijk deel afkomstig van inwoners uit de directe omgeving van Aa en Hunze (zie figuur 4). De modebranche heeft het grootste verzorgingsgebied. Van de totale bestedingen in die branche komt 6 procent van consumenten die op een afstand van meer dan 100 kilometer wonen.

Figuur 4: Herkomst koopkrachttoevloeiing (naar afstandsklasse)

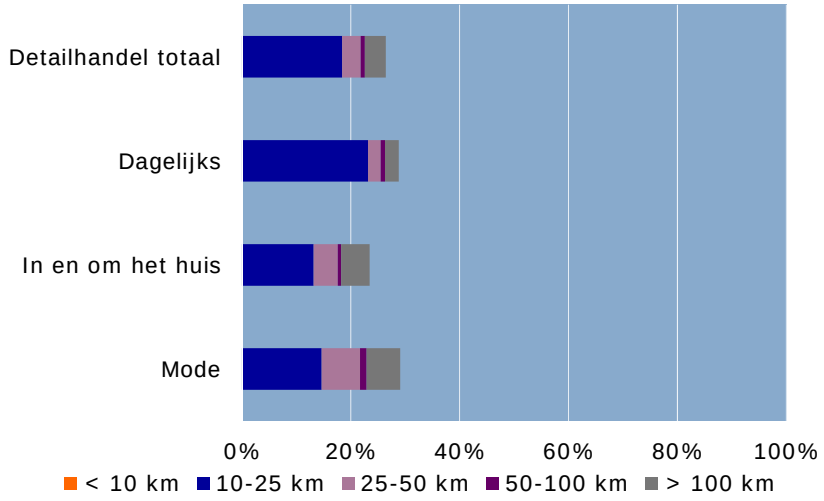

Bron: Rabobank, 2009

Kaart 2 toont het verzorgingsgebied van de totale detailhandel van Aa en Hunze. De kaart geeft aan waar de bestedingen in de detailhandel vandaan komen. Bijna drie kwart van de bestedingen komt van de inwoners van Aa en Hunze zelf. De overige bestedingen zijn afkomstig van inwoners uit de omliggende regio (koopkrachttoevloeiing). De belangrijkste herkomstgemeenten zijn Assen (10 procent), Borger-Odoorn (bijna 3%), Tynaarlo (2 procent) en Veendam (1 procent).

Kaart 2: Herkomst van de consumentenbestedingen in Aa en Hunze

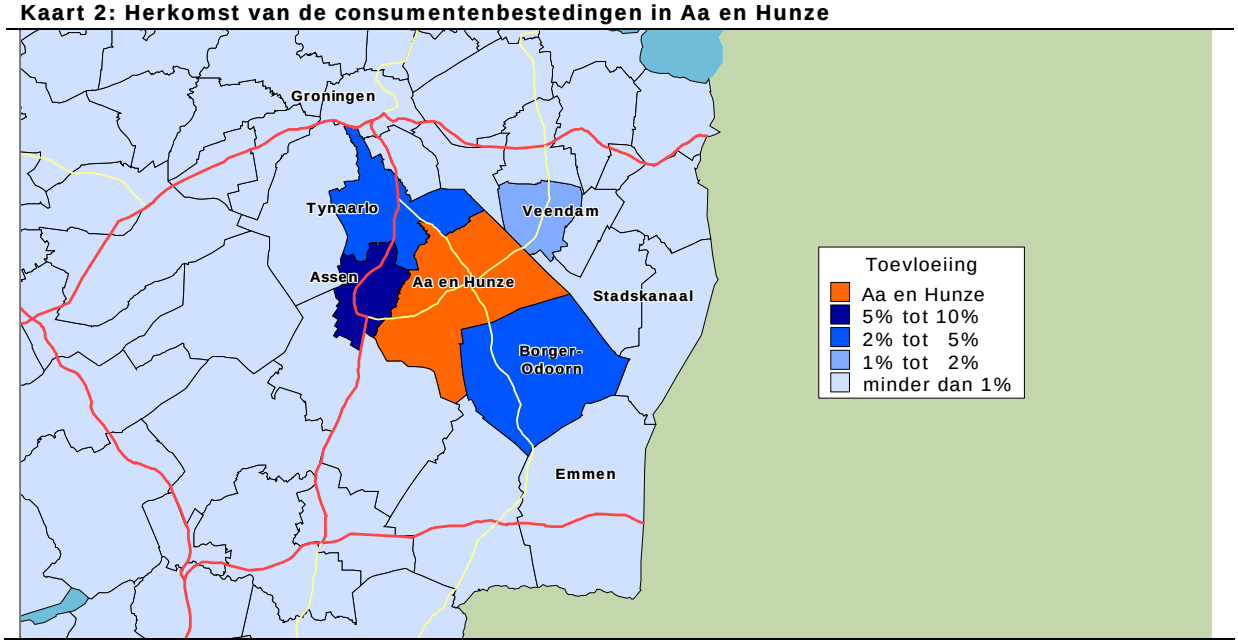

Bron: Rabobank, 2009

Bestedingen op kernniveau

Herkomst van bestedingen

Aa en Hunze telt drie kernen met een noemenswaardig winkelapparaat, te weten Annen, Gieten en Rolde met respectievelijk 18, 45 en 25 winkels[7]. Gieten is dus duidelijk de grootste van de drie. Van de totale bestedingen in Aa en Hunze komt dan ook 63 procent terecht in Gieten. In Rolde en Annen komt respectievelijk 22 en 7 procent van de totale bestedingen terecht.

Het grootste deel van de bestedingen in Gieten komt van inwoners uit Aa en Hunze zelf. Dit is weergegeven in figuur 5. Opvallend is dat een relatief klein deel van de bestedingen in Gieten van buiten de gemeente komt. Dat is meer het geval in Annen en vooral in Rolde. In Annen is 15 procent afkomstig van de inwoners van Tynaarlo, in Rolde maar liefst 41 procent van de inwoners van Assen. Het is dus duidelijk dat locatie een grote rol speelt. Gieten ligt immers ongeveer in het midden van de gemeente, terwijl Annen en Rolde dicht tegen de grens met respectievelijk Tynaarlo en Assen liggen.

[7] Gasselte en Gasselternijveen telden in 2009 respectievelijk 11 en 9 winkels, waardoor hierover geen betrouwbare uitspraken kunnen worden gedaan.

Figuur 5: Herkomst van de bestedingen in de kernen

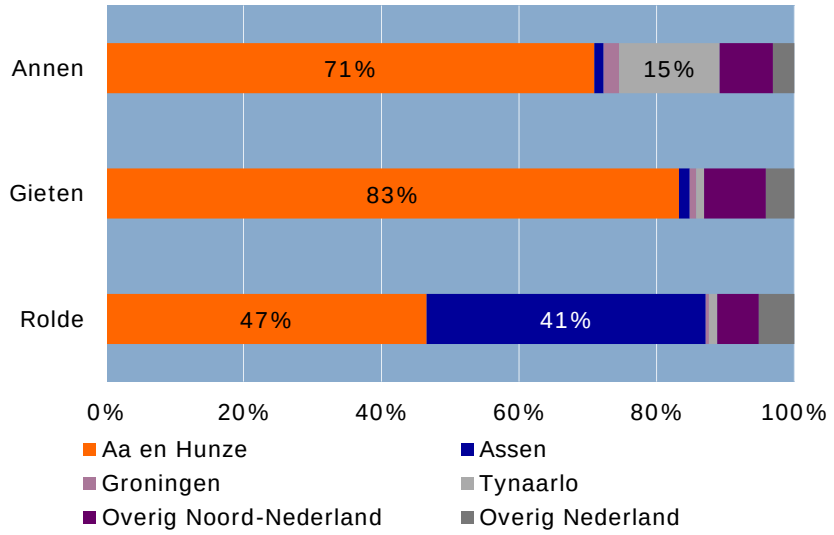

Bron: Rabobank, 2009

Richting van bestedingen

Andersom bezien, waar de bestedingen van de inwoners van de drie kernen terechtkomen, zien we ook dat Gieten het 'winkelcentrum' van de gemeente is (zie figuur 6). De inwoners van Gieten doen twee derde van hun boodschappen en andere aankopen in de eigen kern en nauwelijks in Annen of Rolde. De bevolking van Annen is voor een klein deel op de eigen kern gericht, voor een noemenswaardig deel op Gieten, maar vooral op winkels buiten de gemeente. Ook voor Rolde geldt dat een behoorlijk deel van de koopkracht de gemeente verlaat.

Figuur 6: Richting van de bestedingen

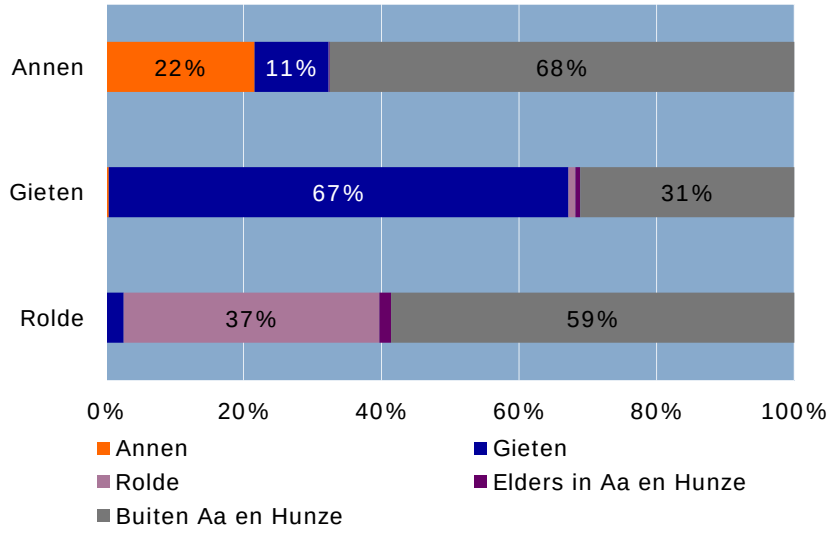

Bron: Rabobank, 2009

Tot slot laat figuur 7 zien waar de bestedingen die de gemeente verlaten dan terechtkomen. Net als de herkomst, weergegeven in figuur 5, verschilt dit behoorlijk per kern en ook hier speelt afstand een grote rol. De inwoners van Annen zijn duidelijk op Tynaarlo en Groningen gericht. De bevolking van Gieten is dat veel minder, te meer vanwege het behoorlijk eigen winkelapparaat. De inwoners van Rolde winkelen logischerwijs veel in Assen. De omvang van de bestedingen is daar zelfs groter dan in Aa en Hunze.

Figuur 7: Richting van de bestedingen

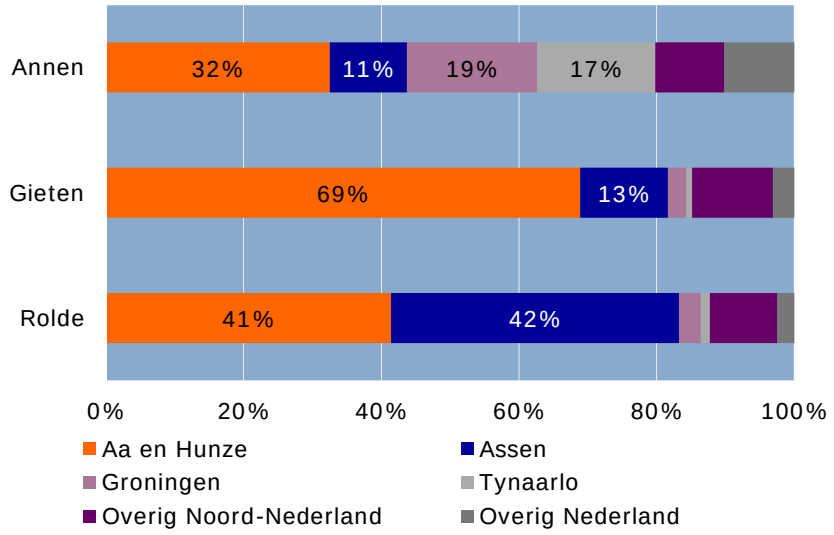

Bron: Rabobank, 2009

Samengevat

- ✓ De inwoners van Aa en Hunze zijn relatief sterk op het eigen gemeentelijke winkel-apparaat gericht, behalve in de modebranche.
- ✓ Vooral de niet dagelijks branches concurreren met de omliggende steden.
- ✓ De detailhandel in Aa en Hunze heeft een nauwelijks een regionale functie.
- ✓ Binnen Aa en Hunze is Gieten het voornaamste winkelcentrum.
- ✓ De inwoners van Annen zijn sterk op Tynaarlo en Groningen gericht.
- ✓ De inwoners van Rolde zijn sterk op Assen gericht.

Bijlage Definities

1. Branche-indeling detailhandel (overeenkomstig Locatus)

Branchegroep	*Hoofdbranche*
Dagelijks	Algemene levensmiddelen
	Gespecialiseerde levensmiddelen
	Persoonlijke verzorging
In en om het huis	Auto & fiets
	Bruin- en witgoed
	DHZ
	Plant & Dier
	Wonen
Mode & luxe	Antiek & Kunst
	Huishoudelijke artikelen
	Kleding en textiel
	Optiek & Juwelier
	Schoenen
	Warenhuizen
Vrije tijd	Hobby
	Media
	Sport & Spel

2. Stedelijkheid

Stedelijkheid geeft de mate van concentratie van consumentenvoorzieningen weer (wonen, werken, schoolgaan, winkelen, uitgaan, et cetera). De indeling naar stedelijkheid is gebaseerd op de omgevingsadressendichtheid (oad) van gemeenten. De oad betreft het aantal adressen binnen een cirkel met een straal van één kilometer rondom een adres, gedeeld door de oppervlakte van de cirkel. De omgevingsadressendichtheid wordt uitgedrukt in adressen per km^2.

Colofon

Titel
De KoopstromenMonitor – Consumentenbestedingen gemeente Aa en Hunze

Auteur
Rogier Aalders

Datum:
Maart 2012

Contactadres:
Rabobank Nederland
Kennis en Economisch Onderzoek
Postbus 17100, 3500 HG Utrecht, UC.T.04.11
Telefoon: 030 2166662
Email: a.bergen@rn.rabobank.nl
Website: www.rabobank.com/economie

© Rabobank Nederland, 2012

Dit Koopstromenrapport is een uitgave van het Directoraat Kennis en Economisch Onderzoek van Rabobank Nederland.

De in deze publicatie gepresenteerde cijfers en conclusies zijn mede gebaseerd op gegevens uit door ons betrouwbaar geachte bronnen, waaronder de Rabobank KoopstromenMonitor en diverse externe bronnen, waaronder Locatus. Deze bronnen zijn op zorgvuldige wijze in onze analyse verwerkt. Overname van de inhoud met bronvermelding is toegestaan. Het Directoraat aanvaardt echter geen enkele aansprakelijkheid voor het geval dat de in deze publicatie neergelegde gegevens of prognoses onjuistheden bevatten.